

MIPA

Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelma

www.a-klinikkasaatio.fi/mipa

Päätösseminaari Diak 6.2.2019

Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusyhteistyö - MIPA-hankkeen arviointia ja evästyksiä jatsoon

Päihde- ja mielenterveysjärjestöjen tutkimusohjelman (MIPA 2015-2018) tavoitteena on ollut vahvistaa järjestöjen tutkimusyhteistyötä ja järjestöjen tekemän tutkimuksen asemaa sekä tuottaa uutta tietoa järjestöjen toiminnasta, järjestöjen toimintaan osallistuvien hyvinvoinnista sekä vapaaehtoisuudesta, vertaisuudesta ja kokemusasiantuntijuudesta järjestöissä.

Päätösseminaarissa keskusteltiin siitä, miten tavoitteissa on onnistuttu, millaisia tuloksia tutkimukset ovat tuottaneet ja miten tutkimusyhteistyötä tulisi jatkaa MIPA2.0-jatkohankkeessa. Yhteistä työskentelyä fasilitoi Riitta Kittilä Soste ry:stä.

Tutkimustuloksia raportoitu monipuolisesti

Hankekoordinaattori Jouni Tourunen kertasi neljän vuoden tapahtumia. Hankkeen aikana on toteutettu kuusi tutkimushanketta, järjestetty kahdeksan työpajaa ja neljä tutkimusseminaaria. Ohjausryhmä kokoontui keskimäärin neljä kertaa vuodessa. Tutkimusten tuloksia on raportoitu ja välitetty järjestöjen käyttöön monipuolisesti: tieteellisinä (8) ja katsausartikkeleina (18), tutkimustiedotteina (23), järjestökohtaisina raportteina (29), järjestölehtikirjoituksina (26), blogeina (8) sekä esityksinä järjestöjen erilaisissa tapahtumissa (36). Lisäksi Jorma Niemelä laati hankkeelle selvityksen järjestöjen tutkimustoiminnan kehittämisestä.

Järjestökyselyt tuottivat tietoa mm. paikallisten päihde- ja mielenterveysyhdistysten vapaaehtois-, läheis- ja omaistoinnista sekä rahoitus pohjaan liittyvistä haasteista. Hyvinvointikyselyjen mukaan erityisesti akuutit päihde- ja mielenterveysongelmat, taloudelliset vaikeudet sekä kokemukset yksinäisyydestä ja eriarvoisuudesta heikentävät hyvinvointia ja toimintakykyä. Järjestöjen toimintaan osallistuminen tai palvelujen käyttäminen näyttävät kuitenkin vahvistavan osallistujien hyvinvoinnin kokemuksia. Erityisesti kokemuksilla kohdatuksi tulemisesta ja elämän merkityksellisyyden vahvistumisesta sekä mahdollisuuksista itsensä toteuttamiseen on keskeinen merkitys. Vain harva päihde- ja mielenterveysyhdistys toimii ilman vertaistuen elementtiä ja kokemusasiantuntijoiden rooli toiminnassa on vahvistunut. Vapaaehtoiset, vertaiset ja kokemusasiantuntijat tarvitsevat myös tukea ja ohjausta, sillä kolmannes kyselyyn vastanneista oli tuntenut väsyneensä joskus omissa tehtävässään.

Johto- ja ohjausryhmien arvioinnin mukaan järjestöt on otettu hankkeessa tasapuolisesti huomioon, yhteistyö järjestöjen välillä on toiminut sekä tutkimushankkeiden toteutus ja tulosten jakaminen ovat onnistuneet hyvin. Kehitettävää nähtiin sen sijaan yhteisen tutkimusviestinnän toteutuksessa, tavoitteiden selkeyttämisessä sekä yhteisten käytäntöjen kehittämisessä.

A-Killat uteliaita etsimään uutta tietoa

A-Kiltojen Liiton puheenjohtaja Hannu Gustafsson kertoi näkökulmansa MIPA-tutkimusohjelmaan olevan monitahoinen: hän vastannut kyselyihin ”tutkimuskohteena” sekä omasta että kiltayhdistyksen puolesta ja lisäksi edustanut yhtä ohjelman toteuttajajärjestöä.

Hannun mukaan A-kiltalaiset ovat vastanneet kyselyihin ja osallistuneet tutkimusohjelman työpajoihin innokkaasti, koska pitävät A-kiltatoiminnasta ja haluavat kehittää sitä olemalla uteliaita ja hakemalla uutta tietoa. Vertaistuen tarve ei ole kadonnut, mutta toiminnan kehittämiseksi tarvitaan tietoa mm. osallistujien tarpeista, hyvinvoinnista ja jaksamisesta, yhteisöllisyydestä ja kynnysten madaltamisesta.

A-Kiltojen Liitolla ei pienenä järjestönä ole mahdollisuutta tehdä omaa tutkimustoimintaa, joten MIPA-ohjelma on nähty mahdollisuutena ja se täyttänyt jo ensimmäisessä vaiheessaan monia toiveita. Hannun kokemuksen perusteella järjestötutkimus näyttää eroavan akateemisesta tutkimuksesta yhteistyön kautta syntyvän kohteen tuntemisen, kunnioittamisen ja joustavuuden kautta. A-Killoissa on pyritty hyödyntämään tutkimustuloksia mahdollisimman hyvin. A-kiltatoimintaan keskeisesti kuuluvat aluetapaamiset ovat olleet hyvä paikka vastata tutkimuskyselyihin sekä antaa myöhemmin palaute tutkimuksiin osallistuneille.

Itseymmärrystä ja uusia näkökulmia omaan toimintaan

Sininauhaliiton Pekka Lundin mukaan järjestökohtaiset tulokset ovat auttaneet katsomaan omaa jäsenkenttää uudella tavalla: ei vain päihdejärjestönä vaan myös ”huono-osaisuusjärjestönä” tai ”terveys- ja hyvinvointijärjestönä”. Päihdekenttää olisi hyvä katsoa välillä myös ”mielenterveysilmälasein”. Päihde- ja mielenterveystoimijat puhuvat helposti eri käsittein ja ehkä myös eri asioista, mutta esimerkiksi toipumisen prosesseihin liittyvät asiat voivat toimia yhdistävänä tekijänä.

Pekan mukaan kriittisiä kysymyksiä hankkeen kannalta ovat, pystyikö MIPA vaikuttamaan käsitykseen päihde- ja mielenterveysjärjestöjen työstä, toteutuivatko järjestöjen yhteistyön kehittämiseen liittyvät tavoitteet tai muuttuiko järjestöjen tai niiden jäsenyhteisöjen elämä millään tavalla - ja olivatko tämän suuntaiset tavoitteet edes realistisia?

Tutkimusta yhteistyössä järjestötoimijoiden kanssa

Tutkija Sari Jurvansuu kertoi neljän vuoden kahdessa eri järjestössä tarjonneen laajan kuvan järjestöjen toiminnasta ja sen haasteista: esimerkiksi hankepohjaisesta työskentelystä, vapaaehtoisen kansalaistoiminnan ja ammatillisen työn välisistä jännitteistä, keskusjärjestöjen ja paikallisen tason etäisyydestä, ulkoisista vaikutteista ja paineista, toiminnan rahoituksen haasteista sekä työkuulttuurista ja -hyvinvoinnista.

Sarin mukaan tutkijoiden tavoitteena ei ole ollut yksisuuntainen tiedon siirto, vaan kehämäinen vuorovaikutus, jossa eri osapuolilla on aktiivinen rooli tutkimuksen suunnittelusta tulosten

jalkauttamiseen. Tutkimusta ei ole tehty pääasiassa tiedeyhteisölle vaan järjestökentälle toiminnan kehittämisen apuvälineeksi. Järjestöjen yhteinen työpajatyöskentely onkin avannut uusia näkökulmia aineistoihin ja niiden tulkintaan.

Järjestötutkijan haasteina ovat olleet tutkijayhteisön puute, oman työnantajan ja järjestökentän tutkiminen (uskalletaanko olla myös kriittisiä), erilaiset tutkimusintressit (mihin tietoa halutaan tai tarvitaan) ja erilaiset käsitykset tulosten tulkinnasta (millaisia johtopäätöksiä voidaan tehdä). Aina tutkimusta ei edelleenkaan nähdä tarpeelliseksi tai hyödylliseksi, vaan kaukana toiminnan arjesta olevaksi.

Järjestöjen julkikuva on Sarin mielestä hyvin myönteinen. Silti on tärkeää hahmottaa myös haasteita ja epäkohtia sekä tarjota aineksia (itse)kriittiselle pohdinnalle ja itsestäänselvyksien purkamiselle. Tähän tarvitaan kyselytutkimusten lisäksi myös järjestöjen erityispiirteet ja -tarpeet huomioivaa käsitteellistä ja laadullista tutkimusta.

Pienryhmätyöskentelystä evästyksiä jatkoon

Pienryhmätyöskentely toteutettiin Riitta Kittilän johdattamana ns. arvostavan haastattelun menetelmällä kolmen hengen ryhmissä. Lähtökohtana olivat kolme kysymystä:

1. Mikä MIPA-hankkeessa on ollut itsellesi tai järjestöllesi hyödyllisintä? Mikä on jäänyt erityisesti mieleen?
2. Mitä MIPA-hankkeessa olisi voinut tehdä toisin/enemmän/paremmin? Miten tämä voitaisiin ottaa huomioon MIPA2.0-jatkohankkeessa?
3. MIPA2.0-jatkohankkeen tutkimusteemoja ovat osallisuuden mahdollisuudet ja esteet järjestöjen toiminnassa, läheisten ja omaisten hyvinvointi, päihde- ja mielenterveyskysymyksiin liittyvien kielteisten asenteiden (stigman) vähentäminen sekä ehkäisevän päihdetyön ja mielenterveyttä edistävän työn menetelmät järjestöissä. Miten tärkeänä pidät näitä teemoja ja millaista uutta tietoa toivoisit näistä teemoista?

Uutta tietoa järjestöjen käyttöön

Hankkeen hyötynä pidettiin sitä, että järjestöt ovat saaneet oman toimintansa arviointiin hyödyllistä tietoa. Tiedon keruu on ollut tavoitettavaa, osallistavaa ja tuntunut hyödylliseltä. Järjestökentän monipuolisuus ja yhteistyön tarve ovat tulleet ilmi. Hyödyllistä on ollut havaita, miten sanoja ja käsitteitä voidaan ymmärtää ja käyttää eri tavoin, esimerkkinä kokemusasiantuntijuuden erilaiset tulkinnat.

Hyödylliseksi on koettu myös tutkijoiden, työntekijöiden ja kokemusasiantuntijoiden kohtaamiset työpajoissa. Tutkimuksen ja tutkijoiden rooli on selkeytynyt järjestötoimijoille ja tutkijat ovat vastaavasti saaneet ensiarvoisen tärkeää tietoa. Tutkimustuloksia on tuotu keskusteluun ja järjestöjen käsiteltäväksi nopealla tahdilla. Mieleen on jäänyt erityisesti vapaaehtoisten, vertaisten ja kokemusasiantuntijoiden väsyminen ja työnohjauksen tarve.

Yhteistä keskustelua ei koskaan liikaa

Osallistujien mielestä tutkimuskielen ymmärtäminen voi joskus olla vaikeaa ja kyselylomakkeet pahimmillaan kuin vanhoja veroilmoituksia. Monet vastaajat ovat tarvinneet apua, ”tulkkeja”, jolloin tullaan myös tutkimuseettisiin kysymyksiin. Hankkeessa olisi voitu tehdä vielä enemmän yhteis- ja toimintatutkimuksia, joissa järjestöjen toimijat olisivat voineet olla enemmän mukana kyselylomakkeiden laatimisessa ja tulosten tulkinnassa. Tutkimustuloksista olisi voinut käydä vielä enemmänkin yhteistä keskustelua, erityisesti siitä näkökulmasta ymmärretäänkö ne oikein ja osataanko tuloksista poimia tärkeimmät asiat esille ja käyttöön. Myös sekä sisäiseen (näyttäytytäänkö yhtenäisenä järjestöverkostona) että ulkoiseen (järjestöjen toiminnan merkitys) viestintään olisi voinut kiinnittää enemmän huomiota.

Kiinnostavia mutta haastavia tutkimusteemoja

Kaikkia suunniteltuja teemoja pidettiin tärkeinä ja kiinnostavina, mutta myös monin tavoin haastavina tutkia. Mitä kaikkea esimerkiksi osallisuudella tarkoitetaan ja osataanko tunnistaa kaikkia siihen liittyviä pieniä vivahteita esim. elämäntilanteeseen, ikään, sukupuoleen ja talouteen liittyvissä kysymyksissä. Omaiset ja läheiset ovat tärkeitä, mutta usein unohdettuja rinnalla kulkijoita, joiden tavoittamisesta, hyvinvoinnista ja tuen tarpeesta tarvitaan lisätietoa. Stigman ja kielteisten asenteiden osalta on hyvä huomioida mm. alueelliset ja sukupolvittaiset erot sekä kokemusosaajien kokemuksen hyödyntäminen. Ehkäisevän ja edistävän työn vaikutuksia voi olla vaikea osoittaa. Erilaiset ryhmät ja kurssit ovat kuitenkin myös osaltaan ehkäisevää ja mielenterveyttä edistävää työtä, tässä mielessä ehkäisevää työtä tehdään järjestöissä paljonkin.

Päätösseminaarin alustukset ja videoinnit löytyvät MIPA:n hankesivuilta:

<https://tietopuu.a-klinikkasaatio.fi/jarjestotutkimusohjelma/tapahtumat>

Koosteen kokosi Jouni Tourunen